

A Comparative Study of the Representation of Sīratu Rasūli l-Lāh (PBUH) and the History of Islam in Hagarism and Faces of Muhammad

Behnam Nasr Isfahani ¹, Asghar Montazerolghaem ², Ali Akbar Kajbaf ³

1. Ph.D. Candidate of Islamic History, Department of History, Faculty of Literature and Humanities, University of Isfahan, Isfahan, Iran. Email: nasrbehnam1373@ltr.ui.ac.ir.

2. Corresponding Author, Professor, Department of History, Faculty of Literature and Humanities, University of Isfahan, Isfahan, Iran. Email: montazer@ltr.ui.ac.ir,

3. Professor, Department of History, Faculty of Literature and Humanities, University of Isfahan, Isfahan, Iran. Email: kajbaf@ltr.ui.ac.ir,

Article Info

Article Type:
Research Article

Article History:

Received:
9, September, 2023

In Revised Form:
13, October, 2023

Accepted:
16, December, 2023

Published Online:
21, December, 2023

Abstract

Patricia Crone and John V. Tolan represent two directions in Islamic studies, extremism and traditionalism. Extremism revolved around negating the credibility of the resources of Islamic history and endeavoring to reshape and rewrite Sīratu Rasūli l-Lāh (PBUH) and the accurate history of Islam by making reference to non-Islamic historical resources. On the other hand, The fundamentals of their rival stream viz traditionalism include trusting and believing in the credibility of the resources of Islamic history, assigning historical centrality for the accounts across the history of Islam. From the 1970s onward, the Revisionist school of Islamic studies replaced the extremist campaign and tried to extend the foundations of extremism that Patricia Crone's Hagarism: The Making of the Islamic World (Written in collaboration with Michael Cook), is one of the results of this skepticism and the extremism of the revisionists. On the other hand, as a way of responding to the efforts and extremist actions of the revisionists, traditionalists reacted scientifically, and John Tolan's Faces of Muhammad: Western Perceptions of the Prophet of Islam from the Middle Ages to Today, is one of the most remarkable instances. The present study, which was carried out using a descriptive-analytical methodology by making reference to library resources, aimed to compare the representation and introduction of Sīratu Rasūli l-Lāh (PBUH) and the history of Islam in the views of Patricia Crone and John Tolan according to Hagarism and Faces of Muhammad. The main question of the study revolved around the similarities and differences between the two books in terms of representation. The study hypothesized that Hagarism reflected the Revisionist ' skeptical foundations and thoughts, while faces of Muhammad – despite implicitly approving some of the Revisionist ' ideas – adopted a traditional approach and opposed the opinions propagated by reformists.

Keywords: Islamic studies, Revisionist and Traditionalist, Sīratu Rasūli l-Lāh (PBUH) and the history of Islam, Patricia Crone, John V. Tolan.

Cite this The Author(s): Nasr Isfahani, B., Montazerolghaem, A., Kajbaf, Ali.A, (2023). A Comparative Study of the Representation of Sīratu Rasūli l-Lāh (PBUH) and the History of Islam in Hagarism and Faces of Muhammad: Historical Sciences Studies Vol.15, No 3, Serial No.35 –Autumn, (105-126)- DOI:10.22059/jhss.2023.361830.473647.

1. Introduction

Since the inception of Islamic studies in Europe around 9 AD, the field has been characterized by two distinct currents—extremist and traditionalist—each with its unique approach to research in Islamic studies. The ongoing scientific confrontations between these currents have persisted to the present day. Beginning in 1970, the revisionist current diverged from the footsteps of extremism, by manipulating historical narratives, it aimed to assert cultural and intellectual dominance of the West over the East. This involved discrediting the authenticity of Islamic historical sources, rewriting and re-representing the prophet's life and the history of Islam, and advocating for the removal of sacred and theological aspects from the traditions of Islamic history and the life of the Messenger of God—effectively promoting secularism in the history of Islam. This marked their efforts to introduce a new approach to researching Islamic history. The efforts of the revisionist school are evident in influential works such as "Hagarism" and Patricia Crone's research, representing some of the earliest extreme endeavors within this school. Concurrently, the traditionalist movement emerged in response, initiating scientific confrontations to counteract the revisionist trend. Key representatives of this traditionalist movement include John Tolan and his work, "Faces of Muhammad".

The current research, conducted through a descriptive-analytical methodology and relying on library sources, aims to compare how Patricia Crone and John Tolan present the life of the Messenger of God and the history of Islam in their respective books, "Hagarism" and "Faces of Muhammad." The primary research question addresses the similarities and differences in representation between these two works. The underlying hypothesis posits that "Hagarism" reflects the fundamentals, thought, and skeptical results of the revisionists, while "Faces of Muhammad" embodies a traditionalist approach, albeit acknowledging some of the revisionists' fundamentals.

2. Research Methodology

In approaching the research, a descriptive-analytical methodology was employed. The analysis delves into the examination of two books, focusing on uncovering both the similarities and differences in the representation of the prophet's life and the history of Islam. The research hones in on six principal axes, exploring both dimensions of similarity and divergence:

Axes of Similarity:

- Utilization of Non-Islamic Historical Sources
- Blurring Distinctions Between Islam and Other Religions and Islam's borrowing from other religions
- Skepticism Regarding the Historical accuracy of the Sīratu Rasūli l-Lāh (PBUH) and History of Islam

Axes of Divergence:

- Critique of Revisionist and Traditionalist Methods and presenting the correct strategy for conducting Islamic studies.
- Usage of Different Concepts and Terms
- Divergent Opinions on the Culture, Civilization, and History of Islam

3. Results

Two primary currents, extremist and traditional, dominate Islamic studies, each conducting research in its unique manner. Since 1970, the revisionist current has followed the footsteps of extremism, with "Hagarism" being an early and impactful manifestation of this shift. Conversely, the moderate current, aiming to counter revisionism, took action, with "Faces of Muhammad" by Tolan considered a representative of this movement. Through the investigations conducted in this research, it becomes evident that "Hagarism" embodies elements of extremism and postmodernism to such an extent that the authors fail to provide scientific documentation for their claims. The representation of Islamic history and the prophetic life in this book appears chaotic and disorderly. In contrast, "Faces of Muhammad" presents a more coherent and logical representation, following a straight line.

بررسی مقایسه‌ای بازنمایی سیره رسول‌الله (ص) و تاریخ اسلام در کتاب‌های هاجریسم و چهره‌های محمد (ص)

بهنام نصر اصفهانی^۱، اصغر منتظرالقائم^۲، علی اکبر کجیاف^۳

nasrbehnam1373@ltr.ui.ac.ir

montazer@ltr.ui.ac.ir

kajbaf@ltr.ui.ac.ir

۱. دانشجوی دکتری تاریخ اسلام گروه تاریخ دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران. رایانامه:

۲. نویسنده مسئول، استاد گروه تاریخ دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران. رایانامه:

۳. استاد گروه تاریخ دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران. رایانامه:

چکیده

اطلاعات مقاله

پاتریشیا کرون و جان تولن نمایندگانی از دو جریان رقیب افراطی و سنتی مطالعات اسلامی محسوب می‌شوند. مبانی افراطی گرایان شامل نفی وثاقت منابع تاریخ اسلام و تلاش برای بازنمایی و بازنویسی سیره رسول‌الله (ص) و تاریخ اسلام صحیح به استناد منابع تاریخی غیر اسلامی است و از سوی دیگر مبانی جریان رقیب آنها یعنی سنت‌گرایان شامل اعتماد واعتقاد به وثاقت منابع تاریخ اسلام و دارا بودن مرکزیت تاریخی برای روایات تاریخ اسلام است. از ۱۹۷۰ م به بعد مکتب تجدیدنظر طلب مطالعات اسلامی جایگزین جریان افراطی گردید که سعی کرد مبانی افراطی گرایان را با نگاه شکاکیت شدید توسعه دهد که کتاب Hagarism (هاجریسم) پاتریشیا کرون که با همکاری مایکل کوک نوشته شده است؛ یکی از نتایج این شکاکیت تجدیدنظر طلبان است و در مقابل سنتی گرایان نیز برای پاسخ به افراطی‌گری‌های تجدیدنظر طلبان به تقابل علمی دست زدند که کتاب Faces of Muhammad (چهره‌های محمد (ص)) جان تولن از جمله این تلاش‌ها به شمار می‌آید. پژوهش حاضر که به شیوه توصیفی-تحلیلی و به استناد منابع کتابخانه‌ای انجام پذیرفته است؛ درصدد است تا بررسی مقایسه‌ای بازنمایی و معرفی سیره رسول‌الله (ص) و تاریخ اسلام در نگاه پاتریشیا کرون و جان تولن و به استناد دو کتاب Hagarism و Faces of Muhammad را انجام دهد. سؤال اصلی پژوهش این است که شباهت‌ها و تفاوت‌های بازنمایی در دو کتاب مذکور چگونه است؟ فرضیه مطرح در این پژوهش آن است که Hagarism منعکس‌کننده مبانی، اندیشه و نتایج شکاکانه تجدیدنظر طلبان است در حالی که در کتاب Faces of Muhammad علیرغم تأیید ضمنی برخی از مبانی تجدیدنظر طلبان اما می‌توان رویکرد سنت‌گرا را مشاهده کرد.

تاریخ دریافت:

۱۴۰۲/۰۶/۱۸

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۲/۰۷/۲۱

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۲/۰۹/۲۵

تاریخ انتشار:

۱۴۰۲/۰۹/۳۰

واژه‌های کلیدی: مطالعات اسلامی، جریان افراطی (تجدیدنظر طلب)، جریان سنت‌گرا، سیره رسول‌الله (ص) و تاریخ اسلام، پاتریشیا کرون، جان تولن.

استناد: نصر اصفهانی، بهنام؛ منتظرالقائم، اصغر؛ کجیاف، علی‌اکبر (۱۴۰۲). بررسی مقایسه‌ای بازنمایی سیره رسول‌الله (ص) و تاریخ اسلام در کتاب‌های هاجریسم و چهره‌های محمد (ص): پژوهش‌های علوم تاریخی، سال ۱۵، شماره ۳، پاییز، شماره پیاپی ۳۵-۱۲۶-۱۰۵ (DOI:10.22059/jhss.2023.361830.473647)

۱. مقدمه

از آغاز روند مطالعات اسلامی در اروپا (قرن ۳ ه.ق/نهم م.)، دو جریان به‌عنوان دو رویکرد عمده مطالعات اسلامی شناخته می‌شوند؛ رویکرد افراطی که با هدف نفی وثاقت و ارزشمندی میراث تاریخی و حدیثی اسلامی و با تلاش کسانی چون لامس^۱ و کاتانی^۲ به‌عنوان یکی از جریان‌های اصلی مطالعات اسلامی شناخته می‌شوند و در مقابل رویکرد سنتی گرا با اذعان به وجود هسته حقیقی و تاریخی موجود در روایات اسلامی و با تلاش کسانی چون نلدکه^۳ و بکر^۴، همت خود را بر زدودن حواشی غیر قابل اعتماد از این منابع مصروف داشتند تا بتوانند به هسته حقیقی و تاریخی روایات اسلامی دست پیدا کنند (رفیعی، ۱۳۹۶: ۲۶۱). از سال ۱۹۷۰ م. به بعد جریان تجدیدنظر جا پای جریان افراطی گرا گذاشت که در حین توسعه خود سعی کرد تا با سوءاستفاده از تاریخ (ر.ک: خیل، ۱۳۷۲)، ایجاد سلطه فرهنگی و فکری غرب بر مشرق زمین (سعید، ۱۳۹۰: ۲۹۷)، بی‌اعتباری و عدم وثاقت کلیه منابع تاریخ اسلام و بازنویسی و بازنمایی مجدد سیره نبوی و تاریخ اسلام (Crone and Cook, 1977) و تأکید بر زدودن جنبه تقدسی و کلامی از روایات تاریخ اسلام و سیره رسول الله (ص) (تقویت و ترویج لائیک و سکولاریسم در تاریخ اسلام) (Crone, 1989: 141) شیوه نوینی در پژوهش مطالعات اسلامی بنیان نهد که کتاب Hagarism نوشته پاتریشیا کرون با همکاری مایکل کوک و پژوهش‌های کرون^(۱) یکی از اولین تلاش‌های افراطی و تأثیرگذار تا به امروز در این مکتب بوده است. در مقابل جریان سنتی گرا نیز دست به تقابلات علمی و مقابله با این جریان زد که کتاب *Faces of Muhammad* و پژوهش‌های جان تولن یکی از نمایندگان این جریان محسوب می‌شود. هدف اصلی پژوهش حاضر که به شیوه توصیفی-تحلیلی و به استناد منابع کتابخانه‌ای انجام پذیرفته است؛ درصدد است تا بررسی مقایسه‌ای بازنمایی و معرفی سیره رسول الله (ص) و تاریخ اسلام در نگاه پاتریشیا کرون و جان تولن و به استناد دو کتاب Hagarism و *Faces of Muhammad* را انجام دهد. سؤال اصلی پژوهش این است که شباهت‌ها و تفاوت‌های بازنمایی در دو کتاب مذکور چگونه است؟ فرضیه مطرح در این پژوهش آن است که می‌توان در کتاب Hagarism مبانی، اندیشه و نتایج شکاکانه تجدیدنظر طلبان را دریافت کرد در حالی که در کتاب *Faces of Muhammad* رویکرد سنت‌گرا البته با تأیید بعضی از مبانی تجدیدنظر طلبان را می‌توان مشاهده کرد.

1. Henri Lammens (1862-1937).
2. Leone Caetani (1869-1935).
3. Theodor Nöldeke (1836-1930).
4. Carl Heinrich Becker (1876-1933).

۲. پیشینه و روش پژوهش

برای موضوع پژوهشی حاضر، پیشینه‌ای در میان کتب، مقالات و پایان‌نامه‌ها یافت نشد اما برای فهم مبانی نظری پژوهش حاضر و روند، نقد و بررسی جریان‌ات مطالعات اسلامی؛ مواردی مورد بررسی قرار می‌گیرد:

Serjeant (۱۹۹۰) در مقاله‌ای با عنوان «Meccan Trade and the Rise of Islam: Misconceptions and Flawed Polemics» به داده‌ها و اشکالات کرون در کتاب تجارت مکی پرداخته و روش‌شناسی کرون برای تاریخ اسلام را معیوب می‌داند البته سرچینت در مقاله خود توجه بیشتری بر مسائل حاشیه‌ای کرده و از نقدهای اساسی فارغ مانده است.

کریمی نیا (۱۳۸۰) در پژوهشی تحت عنوان «سیره نگاری پیامبر اسلام در غرب» به روش‌ها و شیوه‌های سیره نگاری رسول‌الله (ص) در غرب پرداخته است و به مسئله توسعه روش گلدزیهر (یکی از هادیان جریان افراطی‌گرایی) توسط جان ونزبرو و شاگردان جان ونزبرو یعنی کرون و کوک و نقش کتاب Hagarism در تعمیق رویکرد افراطی‌گرا پرداخته است.

جان احمدی، خضری و دیگران (۱۳۹۲) در مقاله‌ای تحت عنوان «توصیف و تبیین یهودی‌سازی تاریخ اسلام» بررسی و نقد جریان‌اتی که اقدام به یهودی‌سازی تاریخ اسلام در پژوهش‌های خود دست زده‌اند (با تأکید بر مداخل دایرة‌المعارف اسلام) اقدام نموده‌اند و پژوهش خود را در چهار دوره با استفاده از روش تحلیل اسنادی تقسیم بنده کرده‌اند. در دوره رویکرد تردیدآمیز به منابع به دو کتاب هاجریسم و تجارت مکی کرون اشاره کرده و نظرات کرون و این دو کتاب را مورد نقد و بررسی قرار می‌دهند.

Ferrara (۲۰۱۵): در مقاله مروری خویش با عنوان «Patricia Crone 1945–2015» رزومه و خلاصه‌ای از زندگانی علمی کرون ارائه کرده و به نقش وی در توسعه مطالعات اسلامی و رویکرد تجدیدنظر طلب اشاره می‌کند.

موسوی مقدم و مؤدب (۱۳۹۴): در پژوهش خود با عنوان «بررسی نظریه «شکاکیت نوین» درباره شخصیت و سیره پیامبر (ص)» به بررسی و نقد چهار دسته (سنت‌گرایان، تجدیدنظرطلبان، میانه رویان، شکاکان نوین) و همچنین در مورد مستشرقانی که درباره سیره نبوی و مطالعات اسلامی پژوهش علمی انجام داده، نگاشته است.

کریم پور (۱۳۹۵): در پایان‌نامه خود «تحلیل و نقد نظریه هاجریسم» به نقد و بررسی و تحلیل نظریه هاجریسم کرون بر مبنای قرآن، حدیث، تاریخ پرداخته است.

از لحاظ شیوه و روش نیز می‌توان گفت که به شیوه توصیفی-تحلیلی؛ متن دو کتاب مورد بررسی قرار گرفته است و شباهت‌ها و تفاوت‌های بازنمایی سیره نبوی و تاریخ اسلام در سه محور اصلی مورد بررسی قرار می‌گیرد. سه محور شباهت مدنظر شامل: از استفاده از داده‌های

منابع تاریخی غیر اسلامی، عدم تمایز بین اسلام و دیگر ادیان و همچنین وام‌گیری اسلام از دیگر ادیان، عدم اعتقاد به تاریخی بودن سیره نبوی است و سه محور مدنظر تفاوت شامل: نقد و بررسی شیوه تجدیدنظر طلبان و شیوه سنت‌گرایان و نشان دادن راهبرد درست مطالعات اسلامی، استفاده از مفاهیم و اصطلاحات متفاوت، تفاوت دیدگاه در مورد فرهنگ، تمدن و تاریخ اسلام است.

۲-۱. مفاهیم نظری پژوهش

به جهت تبیین بهتر مطالب این پژوهش لازم است تا مفاهیم نظری اصلی مقاله مورد بررسی و توضیح قرار گیرد:

الف) مطالعات اسلامی^۱: به دسته‌ای از کوشش علمی گفته می‌شود که خاورشناسان (غربیان) از زمان ورود مسلمانان به اندلس (اسپانیا) تاکنون برای شناخت فرهنگ و تمدن و تاریخ سرزمین‌های اسلامی و مسلمانان انجام داده‌اند و حاصل این کوشش را به صورت کتب و مقالات مطالعاتی منتشر ساخته‌اند (الویری، ۱۳۸۱: ۲۰).

ب) جریان افراطی‌گرا و تجدیدنظر طلب^۲: قائلان افراطی‌گرا وثاقت منابع تاریخ اسلام را زیر سؤال برده و معتقدند که منابع تاریخ اسلام خصوصاً منابع تاریخ صدر اسلام دارای اعتبار علمی و تاریخی نیستند (Holland, 2012:38) و از سوی دیگر بایستی منابع مکتوب تاریخ اسلام را در دایره روش نقد منبع^۳ مورد سنجش و تحلیل قرار داد و همزمان نیز برای تحلیل بهتر و کارآمد از مکتوبات غیر اسلامی هم زمان با حوادث رخ داده در تاریخ اسلام و بقایای مادی برجای مانده از این دوره برای اثبات دیدگاه‌ها و نگارش یک تاریخ اسلام درست استفاده کرد تا بتوان به یک سیر درست و کامل از تاریخ اسلام دست پیدا کرد (کورن و نوو، ۱۳۸۷: ۵۶۹).

جریان تجدیدنظر طلب در ۱۹۷۰ م جا پای جریان افراطی‌گرا گذاشت. تا حدود سال ۱۹۷۰ م. بسیاری از اسلام‌شناسان با اینکه جنبه الهی و وحیانی دین اسلام را قبول نداشتند اما از لحاظ تاریخی، ظهور اسلام و تاریخ صدر اسلام به همراه منابع تاریخ اسلام را مورد پذیرش قرار داده و اعتبار قرآن، تفاسیر قرآن، احادیث و سیره نبوی را مورد پذیرش قرار می‌دادند (Donner, 2008: 30). از سال ۱۹۷۰ م به بعد با ارائه تحقیقاتی اسلام‌شناسانه از سوی کسانی چون جان ونزبرو، مایکل کوک، پاتریشیا کرون و کریستف لوکزنبرگ مکتب تجدیدنظرطلبانه و عقاید این جریان در مجامع علمی معرفی و مورد بررسی قرار گرفت. رکن اساسی این جریان عبارت است از «نقد اساسی منابع تاریخ اسلام و نگارش مجدد تاریخ صدر اسلام با استفاده از علوم باستان‌شناسی، سکه‌شناسی، تواریخ غیر اسلامی معاصر با تاریخ صدر اسلام است، تجدیدنظرطلبان معتقدند که

1. Islamic studies.
2. Revisionist and Extremism.
3. Critical-Source.

این روش تحقیقی نوین و ابداعی؛ حقایق محکم‌تری با قابلیت بررسی متقابل ارائه می‌کنند و می‌توان به عمق اسلام و تاریخ آن دست پیدا کرد» (Nevo and Reynolds, 2008:8, Koren, 2000:420). خصیصه مهم این جریان شکاکیت نوین و یک حالت افراطی و پارادایم^۱ (۲) برای قائلان این رویکرد است (موسوی مقدم و مؤدب، ۱۳۹۴: ۵۸).

ج) جریان سنت‌گرا^۲: قائلان جریان سنت‌گرا معتقد اند که منابع تاریخ اسلام خصوصاً منابع روایتی از زندگانی رسول‌الله دارای وثاقت تاریخی است و می‌توان برای نگارش سیره نبوی به منابع نگارشی منبعث از منابع روایتی زندگانی رسول‌الله (ص) اعتماد کامل کرد و به‌رغم تغییراتی که در حین انتقال روایات رخ داده است (به عبارت دیگر بحث سلسله اسناد و صحیح یا مرفوع یا مشکوک بودن بعضی از سندهای یک روایت) اما رئوس کلی سیره نبوی و تاریخ اسلام را می‌توان به صورت یک فکت مسلم تاریخی از منابع تاریخ اسلام استخراج کرد (Schoeler, 2011:9) رکن مهمی که به‌عنوان تفاوت اصلی دو جریان محسوب می‌شود.

سنت‌گرایان در پژوهش‌های خود درباره تاریخ اسلام و سیره نبوی از منابع تاریخ اسلام استفاده کرده و مطابق با شیوه‌های تاریخ‌نگاری مسلمانان منابع و تاریخ اسلام را مورد بررسی قرار می‌دهند (کورن و نووا، ۱۳۸۷: ۵۶۸-۵۶۹) و برای پاسخ به پرسش اصلی تجدیدنظر طلبان مبنی بر چگونگی اعتماد به منابع و مآخذ تاریخ اسلام چنین پاسخ می‌دهند که به‌رغم وجود بعضی از اشکالات و جعلیاتی که در منابع تاریخ اسلام موجود است، می‌توان با استفاده از یک نقادی قوی منابع تاریخ اسلام را مورد بررسی قرار داد و نکات مسلم تاریخی را از منابع استخراج کرد؛ شیوه‌ای که در نقادی تاریخ‌نگاری اسلامی مورد توجه است (کریمی نیا، ۱۳۸۶: ۱۴). از جمله سنت‌گرایان می‌توان به افرادی چون گریگور شولر^۳، شان آنتونی^۴، جان تولن اشاره کرد.

ج) شک‌گرایی^۵: در دو قرن اخیر، نگرش به دستاوردهای علمی روند متفاوتی با گذشته دارد زیرا قبلاً یافته‌های علمی حتمی تلقی می‌شدند و پایه‌های بسیاری از علوم را بر این حتمیات قرار می‌دادند اما اکنون نگرش به این حتمیات، نگرش نقادی و شک‌گرایانه است و باعث دستیابی به نتایج جدید علمی شده است (زندل و باکلر، ۱۳۶۳: ۹۲) اما افراط در شک‌گرایی علمی باعث انکار مبانی علمی و حذف پایه‌های قطعی علمی می‌شود. این نکته لازم به ذکر است که در مبانی تجدیدنظر طلبان و شکاکان نوین مطالعات اسلامی؛ شک‌گرایی کلید واژه مطالعات آنها در حوزه مطالعات قرآنی و سیره نبوی محسوب می‌شود.

1. Paradigm
2. Traditionalist
3. Gregor Schoeler (1944)
4. Sean W. Anthony
5. Skepticism

(د) واقع‌گرایی^۱: دیدگاهی است که معتقد است بایستی مستقل از ذهن و ذهنیات علم را بررسی کرد و به‌عنوان یک کلید راهبردی در فلسفه علم مطرح شد و معتقد بود که امور مشاهده‌ناپذیر نیز مفروضات نظریه‌های مهم علمی بر پایه آن قرار می‌گیرد نیز بایستی مورد توجه و تأیید قرار گیرد (لیدیم، ۱۳۹۱: ۱۶۴). واقع‌گرایی کلید واژه مطالعات سنت‌گرایان است و بر پایه این کلید واژه سعی کرده‌اند تا مطالعات خود را قرار دهند.

۳. بحث

در ابتدا به معرفی کتاب‌های Hagarism و Faces of Muhammad به جهت آشنایی با مفاهیم و نظرات نویسندگان دو کتاب اقدام شود و سپس مقایسه و نقد و بررسی شباهت‌ها و تفاوت‌های بازنمایی سیره رسول‌الله (ص) و تاریخ اسلام در دو کتاب مذکور مورد بحث قرار می‌گیرد:

۳-۱. کتاب Faces of Muhammad

کتاب^۲ جان تولن^۳ در سال ۲۰۱۹ توسط انتشارات دانشگاه پرینستون در ۳۱۰ صفحه به چاپ رسیده است که دارای نه فصل^(۴) است. تولن اهداف خود از نگارش کتاب چنین می‌نویسد:

جدول شماره یک: اهداف نگارش کتاب Faces of Muhammad

اهداف	اهداف
اول	بررسی، تحلیل و نقد تاریخ فهم مسیحیان اروپایی از اسلام و مدعیاتی که اسلام به صورت رقابت‌آمیز بر سر میراث ابراهیم نبی (ع) دارد (tolan,2019:xi).
دوم	تحلیل و نقد تفاسیر و بازنمایی اروپایی از اسلام، شخصیت و سیره رسول‌الله و تاریخ اسلام در ظرف زمانی و مکانی ارتباط اروپا و جهان اسلام. در تبیین این هدف می‌نویسد: «نویسندگان قرون‌وسطی که درصدد توجیه چرایی و ضرورت جنگ‌های صلیبی علیه جهان اسلام بودند، با نگارش حماسه نامه‌ها، کتب تاریخی و اشعار دین اسلام را یک دین شرک گونه معرفی کرده و بازنمایی رسول‌الله را در مهموت زرین قرار می‌دادند که مسلمانان در حال پرستش این مهموت هستند. مهموت پرستی عامل بازدارنده فعالیت‌های تیشیری مسیحی است که باعث شده است تا ساراسن‌ها به مسیحیت گروش پیدا نکنند اما در قرون جدید کسانی چون ناپلئون و... زبان به ستایشگری رسول‌الله گشوده‌اند و ایشان را اسوه می‌دانند». ذکر این مثال‌ها نشان می‌دهد که این بازنمایی‌ها رابطه مستقیمی با ظرف مکانی و زمانی ارتباط اروپا و اسلام در دوره‌های مختلف دارد (tolan,2019:1-2).
هدف نهایی	تولن در سومین هدف یا هدف نهایی اعلام می‌کند که درباره چهره‌های محمد (ص) که مؤلفین و مستشرقین از قرن ۱۲ تا ۲۱ در کتب و مقالات خود مورد بررسی قرار داده‌اند (محمد اروپایی)؛ تحقیق و پژوهش انجام داده است. وی در ادامه اشاره می‌کند که تفاسیر، تلقیات، نقد و بررسی که اروپاییان در مورد شخصیت و سیره نبوی داشته‌اند را می‌تواند در قالب یک چهره و نام که در هر عصر تاریخی اروپا به‌عنوان رسول‌الله توسط اروپاییان تلقی و درک می‌شد همچو مهموت ^(۵) ، مهمومد، مچومس و... تقسیم‌بندی کرد و مورد تحلیل و نقد قرار داد (tolan,2019:3-4).

مطابق جدول؛ تولن معتقد است که سیر مطالعات اسلامی و رویکردهای اصلی آن درباره سیره رسول‌الله (ص) و تاریخ اسلام را می‌توان بر اساس تلقیات و ادراکات اروپایی تقسیم‌بندی کرد که این نوع تقسیم‌بندی ابداعی و ابتکاری است. تقسیم‌بندی تولن خارج از قالب‌های رسمی است که

1. Scientific realism

2. Faces of Muhammad: Western Perceptions of the Prophet of Islam from the Middle Ages to Today.

3. John Victor Tolan

محققین مطالعات اسلامی پیش از وی و در قالب تقسیم‌بندی به دو جریان اصلی افراطی - سنتی یا رویکردهای توصیفی، نقادانه به منابع، نقادانه به حدیث، شکاکانه به حدیث تقسیم کرده و مورد مطالعه قرار می‌دادند (رفیعی، ۱۳۹۶: ۲۶۳-۲۷۳).

در جدول شماره ۲ تقسیم‌بندی مطالعه و نقد سیر مطالعات اسلامی در حوزه تاریخ اسلام و سیره نبوی در اندیشه و نگاه تولن آورده شده است تا بتوان درک بهتری از منظومه فکری تولن به دست آورد. جدول شماره دو: تقسیم‌بندی مطالعه و نقد سیر مطالعات اسلامی در حوزه تاریخ اسلام و سیره رسول‌الله در اندیشه

و نگاه تولن بر مبنای کتاب *Faces of Muhammad*

(tolan,2019:10-17,19-30,44-60,73-90,105-120,140-150,170-180,195-200,220-240)

مراحل	تیین مراحل
قرون وسطی	<p>در قرون وسطی اولیه؛ تلقیات و مطالعات اسلامی اروپایی به صورت به صورت توجیهی، تخریبی و سلبی بود که در چند بعد تقسیم می‌شد: ۱. ضرورت جنگ‌های صلیبی به جهت مقابله با جهان اسلام، ۲. معرفی دین اسلام به‌عنوان آیین شرکت آلود، ۳. عدم تخصیص تاریخ‌مندی برای اسلام، ۴. معرفی شخصیت و سیره رسول‌الله α در قالب مهموت زرین، واعظ دروغ‌گو و عامل انحراف ساراسن‌ها از گرویدن به مسیحیت، ۵. ساراسن‌ها^(۲) ملحدند و شوالیه‌های صلیبی با پیروزی بر آنها اعتلای مسیحیت را رقم زده‌اند.</p> <p>در قرون وسطی میانه و آخر و مقارن با پیروزی مسلمانان در جنگ‌های صلیبی، روند از توجیهی به دلسوزانه مبدل شد و عاملیت شکست مسیحیان در جنگ را خشونت و شهوتی معرفی می‌کردند که مهموت به مسلمانان اعطا کرده است^(۳) و مهمت پرستی یک تقلید ناشیانه از دین راستین است و مسیحیان همچنان مورد عنایت خداوند هستند.</p> <p>هم زمان با تحولات قرون وسطی و جنگ صلیبی، تولن معتقد است که در اندلس، تلقیات جدلی مسیحی علیه مسلمانان اندلس به وجود آمد که با وقوع رگونکیستا افزایش یافت.</p> <p>در این نوع توجیهات جدلی مسیحی علیه مسلمانان اندلس وجود داشت و معتقد بودند که اندلسیان یاغیانی علیه حاکمیت مسیح بر اسپانیا هستند و علاوه بر جنگ بایستی با جدلیات مذهبی با مسلمانان اندلس مبارزه کرد. پس از سقوط غرناطه، جدلیات و فشارها شدیداً افزایش پیدا کرد.</p>
قرون جدید	<p>قرون جدید که به همراه جنگ‌های مذهبی و پیشروی عثمانی در اروپا همراه بود؛ فعالیت‌های شرق شناسانه و تلقیات مبدل به روند جدیدی شد، فعالیت عمده مؤلفان و مستشرقان مطالعات اسلامی در سه دسته تقسیم می‌شود:</p> <p>۱. گروه‌های مذهبی مسیحی سعی می‌کردند در تقابل با همدیگر فعالیت‌هایشان را به مهمت‌گری متهم کنند؛ پروتستان‌ها کاتولیک‌گری را مهمت‌گری و ملحدگری می‌دانسته و دستگاه پاپی را مهمت‌گری و حتی بدتر از مهمت‌گرایان معرفی می‌کردند در مقابل کاتولیک‌ها نیز مارتین لوتر و پروتستان‌ها را شعبه‌ای از مهمت‌گری معرفی می‌کردند</p> <p>۲. اروپاییان به جهت مقابله با عثمانی سعی می‌کردند تا تلقیات و آثاری را گسترش بدهند که به‌زعم خود اکاذیب و حکایات و وعظ‌های دروغین مهمت را افشاء و تقیح می‌کرد. در این بازه زمانی، ترجمه قرآن کریم و سیره نبوی گسترش پیدا کرد و مستشرقین و مؤلفین به دو دلیل عمده از قرآن بهره می‌بردند یکی در مقابله جدلی با اسلام تا نتوانند از قرآن یاری بگیرند و دیگر آنکه در جدلیات کلامی درون مذهبی مسیحی بر علیه یکدیگر استفاده کنند</p> <p>۳. در پایان این قرون گروه‌های مذهبی چون توحیدگرایان و کسانی چون میخائیل سروت مهمت‌گرایی و شخص مهمت را به مصلحی راستین که منکر تثلیث بود و یگانگی خداوند را تبلیغ می‌کرد مبدل کردند که نوعی بازگشت سلبی‌گرایی محسوب می‌شود.</p>
قرون هفدهم و هجدهم	<p>مطالعات اسلامی و تلقیات در این دو قرن در دو دسته انگلیسی و فرانسوی تقسیم می‌شود: در انگلستان تأثیر پذیرفته‌شده از انقلاب باشکوه؛ کرامولیان و سلطنت‌طلبان با استفاده از مهمت‌گری جدلیات سیاسی را راه اندازی کردند و همدیگر را پیرو مهمت معرفی کردند و تا جایی پیش رفتند که مستشرقین طرفدار سلطنت با استفاده از قرآن و سیره نبوی و تاریخ اسلام سعی داشتند تا کرامول را یک مهمت معرفی کنند، در این قرون ترجمه قرآن و سیره نبوی و تاریخ اسلام در انگلستان رشد پیدا کرد البته کسانی چون اشتوبه رسول‌الله α را مصلحی بزرگ می‌دانست که با خرافات</p>

<p>و قدرت کشیشان مسیحی مبارزه کرد و در پی برگرداندن توحید خالص بود و از منظر وی مهمت بک اصلاح‌طلب مذهبی دولتمرد محبوب و قانون‌گذار حکیم بود.</p> <p>در فرانسه روند به سمت و سوی دیگری پیش رفت، در این زمان بازنمایی به سه صورت انجام می‌شد: مهومت گری را دستاویزی برای حمله به سلطه کلیسای کاتولیک استفاده می‌کردند، رندی که به تعصب و ذلکاری مسیحیان سرایت داده می‌شد که در نوشته‌ها اصحاب دایره المعارفی چون ولتر موجود بود یا به تاسی از اشتوبه و تالند مهمت و مهومت گری یک مصلح و جریان اصلاح‌گری مذهبی در فرانسه قرون هفدهم و هجدهم شناخته می‌شد.</p> <p>در روند انقلاب فرانسه و بعد از آن بازنمایی به سمت و سویی جدیدی پیش رفت که تولن از آن به نام بازنمایی رمانتیکی نام می‌برد و شروع این نوع بازنمایی و تلقیات را از ناپلئون می‌داند که وی ستایشگر رسول‌الله α بود و برای ناپلئون آن حضرت نقش سرمشق و اسوه را داشت و کارلایل و لامارتین نیز در توسعه این بازنمایی کوشیدند به نحوی که لامارتین از رسول‌الله α تصویری روان‌شناسانه از یک نابغه و عارفی که متقاعد است که بصیرت‌هایش از سوی خداوند می‌آید به اروپاییان ارائه داد در اروپای قرن هفدهم و هجدهم که مادی‌گرا و شکاک بود و به نظر این دسته از محققین رمانتیکی روحانیت رسول‌الله α پیش از پیش می‌درخشید.</p>	<p>قرن نوزدهم</p> <p>در این قرن روند شرق‌شناسی و تلقیات عمدتاً توسط جریان یهودیت افراطی هدایت می‌شد، در این دوران خاورشناسانی که برخی از آنها یهودی مذهب بودند همانند ابراهیم کایگر یا گلدزیهر با نگارش کتبی در حوزه سیره نبوی و تاریخ اسلام سعی در القای نزدیکی اسلام و یهودیت با کلید واژه عاریت گرفتن اسلام از یهود بودند و در مرحله بعدی نیز سعی می‌کردند تا ارزش اسلام را پایین آورده و به عنوان راهکاری برای اصلاح یهودیت استفاده کنند.</p> <p>تولن در این بخش می‌خواهد یک خط ارتباطی برای تبیین پیشینه افراطی‌گرایی و تجدیدنظرطلبی که از قرون وسطی شروع و در قرن نوزدهم تکمیل و در قرن بیستم و بیست و یکم به اوج خود رسید ایجاد کند.</p>
<p>این قرن رویکرد جدیدی در تلقینات و خاورشناسی و مطالعات اسلامی می‌توان مشاهده کرد که به اعتقاد تولن؛ شناخت مجدد رسول‌الله α، اسلام و تاریخ اسلام ماهیت رویکرد جدید است.</p> <p>وی کلید واژه این رویکرد را «حضرت محمد α، پیامبری که از نو بایستی شناخت» مشخص می‌کند. ویژگی بعدی این رویکرد را رونق گرفتن جدید شرق‌شناسی می‌داند و اعلام می‌دارد که کسانی چون لویی ماسینیون، مونتری وات، ادوارد سعید و... هرکدام سعی در ایجاد ظرفیت‌های جدیدی در خاورشناسی بوده‌اند و دیگر کسان نیز بر زمینه استعمارزدایی و فراخوان‌های فزاینده برای گفت‌وگوی بین تمدنی و بین‌المذهبی استدلال می‌ورزیدند و ادوارد سعید در توسعه مطالعات پسا استعماری در خاورشناسی و تأثیرات آن بود.</p>	<p>قرن بیستم و بیست و یکم</p>

مطابق با جدول؛ تولن یک سیستم نو و ابداعی مبتنی بر واقع‌گرایی علمی برای مطالعات اسلامی پیشنهاد می‌دهد و بررسی‌های خود را بر مبنی واقعیات سیر مطالعات اسلامی ارائه می‌دهد که بینش وی؛ بینش واقع‌گرایی علمی است و نظرات وی برخلاف افراطی‌گرایان است که نگاه و تند سلبی به مطالعات قرآنی و سیره نبوی دارند و سعی می‌کنند در آثار خود تفاسیر و بازنمایی‌های متفاوت و بر مبنای تجدیدنظرطلبی ارائه کنند. در مورد شیوه کار تولن نیز چنین می‌توان گفت که وی ابتدا تلقیات، مصادیق، نظرات و آثار مستشرقین، نخبگان، مؤلفان، کشیشان و حتی مردم عادی در مورد سیره نبوی و تاریخ اسلام را ذیل هر بخش کتاب خود ارائه می‌کند و سپس با استفاده از زبان ادبی، علمی و غیرمستقیم تلقیات را تبیین و معرفی و نقد می‌کند، تولن برخلاف هم‌نظران خود و دیگر افراد وابسته به جریان‌های دیگر مطالعات اسلامی به صورت مستقیم نظرات خود را ارائه نمی‌کند بلکه با زبان استدلالی و غیرمستقیم به نقد تلقیات و ارائه نظرات خود که مبنی بر واقعیات است اقدام می‌کند (به‌طور مثال ر.ک: tolan,2019:233-259).

۳-۲. کتاب Hagarism

کتاب^۱ مشترک پاتریشیا^(۸) کرون^۲ و مایکل کوک^۳ در ۲۶۰ صفحه به سال ۱۹۷۷ توسط نشر دانشگاه کمبریج به چاپ رسیده است. کتاب دارای سه فصل و دو پیوست^(۹) است. این کتاب یکی از نتایج جریان تجدیدنظرطلبی است که تا به امروز نیز تأثیر جدی خود را بر این نوع مطالعات^(۱۰) بخشیده است.

این کتاب را بایستی به‌عنوان یکی از نتایج شیوه ونزبرویی^(۱۱) برشمرد چراکه نویسندگان در مقدمه کتاب دلیل و هدف نگارش را مستدل بودن شیوه شک‌گرایانه و تجدیدنظر گونه ونزبرو برای مطالعات اسلامی دانسته و نگاشت کتاب هاجریسم را مدیون ونزبرو و شیوه آن می‌دانند (Crone and Cook, 1977: viii) سپس بیان می‌کنند که منابع اسلامی خصوصاً منابع تاریخ صدر اسلام دارای وثاقت لازم تاریخی نبوده و وضعیت ناامید کننده‌ای دارند چنانچه مدعی می‌شوند که سند تاریخی برای وجود قرآن تا قبل از اواسط قرن هشتم میلادی وجود ندارد پس تاریخ‌نگاری و تاریخ‌گرایی سنتی اسلامی دچار مشکل است و راهکار خود برای برون‌رفت از این وضعیت را به زعم خود قدم نهادن از دایره سنت اسلامی به صورت کامل و شروع دوباره اعلام می‌کنند (Crone and Cook, 1977: 3).

کرون و کوک پس از بیان اهداف؛ تزه‌های اصلی خود را به سه بخش در فصل اول کتاب تقسیم می‌کنند: هاجریسم، جنبش الحاق‌گرایی اسلام از سامریت (عاریتی و وام‌گیری اسلام از سامریت) و وام‌گیری فرهنگ اسلامی از فرهنگ سامریت. ابتدا در مورد واژه هاجریسم و مهاجرون اشارات مبهمی بیان می‌کنند و حتی مدعی می‌شوند که نام اولیه اسلام و مسلمان چنین نبوده است بلکه هاجری، مه‌گراه و مه‌گرایان و مهاجرون خوانده می‌شده‌اند (Crone and Cook, 1977: 7-8) و معتقدند که هاجری به معنای اعرابی که از عربستان به سرزمین موعود هجرت کرده‌اند است (Crone and Cook, 1977: 24) و برای این مدعی خود دستاویز به یک رساله ضد یهودی یونانی مجهول به نام دکترین یعقوب می‌شوند که در این رساله علاوه بر تأیید و نامیدن مسلمانان به نام هاجری و اسماعیلی و هجرت کننده به سرزمین موعود؛ از مسلمانان به‌عنوان بادیه‌نشینانی که توسط مسیح و پیامبری دروغین برای دین سامریت برانگیخته شده‌اند یاد می‌کنند (Crone and Cook, 1977: 3).

در صفحات بعدی کرون و کوک مدعی می‌شوند که علاوه بر اینکه اسلام و مسلمان بایستی به نام هاجری و مه‌گراه خوانده شوند؛ مدعی می‌شوند که دین اسلام و تاریخ اسلام از دیگر

1. Hagarism: The Making of the Islamic World

2. Patricia Crone

3. Michael Allan Cook (1940-)

4. John Wansbrough (1928-2002)

ادیان خصوصاً دین یهود و مذهب سامریت وام گرفته است^(۱۲) با ارائه دلایلی سعی در تثبیت و صحیح نشان دادن این نظریه خود دارند (Crone and Cook, 1977: 19) که از جمله دلایل خود، استناد به یک مناظره نامه مسیحی سریانی زبان مجهول و گمنام مربوط به اواخر امویان است که بین دو شخصیت این مناظره رخ می‌دهد؛ پتريارکی (اسقفی) از بیت حیل و ملتزمی از ملتزمان امیر مسلم^(۱۳) که بر سر مسائل مذهبی همچو علل اختلاف عقیدتی فرق مسیحی سؤال و پرسش صورت می‌گیرد که پتريارک مدعی می‌شود که چنانچه تورات واحد است و مورد قبول مهگرایان، مسیحیان، یهودیان و سامریان و کلیه فرق مذهبی منشعب شده است پس ایمان به انجیل و اختلاف عقیدتی فرق مسیحی نیز طبیعی است و در پایان این مناظره، بحث در مورد پسر خدا بودن مسیح (ع) می‌رسد که ملتزم از پتريارک می‌خواهد که برای استناد و پاسخ به سؤالش از تورات به‌جای کتب انبیاء و انجیل به جهت اثبات پسر خدا بودن مسیح (ع) استفاده کند. در این قسمت کرون و کوک اشاره می‌کنند که چون این ملتزم (نماینده مهگرایان یا مسلمانان به‌زعم نویسندگان کتاب) دیگر کتب انبیاء را رد کرده و تورات را مورد پذیرش قرار می‌دهد و تورات هم کتاب مقدس سامریان است پس در نتیجه سامریت مذهب بودن مهگرایان و عاریتی بودن اسلام از سامریت را می‌توان اثبات کرد (Crone and Cook, 1977: 14). در پایان نویسندگان برای اثبات دلایل خود مقایسه‌ای چهارگانه بین مفاهیم اصلی اسلامی و مفاهیم سامریت انجام داده و سعی در ربط دادن و ایجاد اعتبار علمی برای نظریه خود در این مقایسه چهارگانه هستند. (Crone and Cook, 1977: 16-21). سپس در فصول دوم و سوم سعی در معنا کردن و نوع شناسی فرهنگ مسیحی در شرق میانه به‌عنوان مبدأ و اصل فرهنگ اسلامی و همچنین توسعه جنبش اسلامی را در پاتیل در حال جوشی می‌بینند که هاجریان، غلبه بربرها بر فرهنگ یهودی و پلورالیسم^(۱۴) هیزم این پاتیل توسعه جنبش اسلامی هستند (Crone and Cook, 1977: 41-70, 73-151). با توجه به محتوا، اندیشه و نظم فکری که کرون و کوک در کتاب Hagarism ارائه کرده‌اند؛ می‌توان یک بازنمایی تجدیدنظرطلب، افراطی و شک‌گرایانه از اسلام، سیره رسول‌الله (ص) و تاریخ اسلام را مشاهده کرد که چاشنی فکری پلورالیسم^(۱۴) و پست‌مدرنیسم^(۱۵) نیز دارد و شیوه کاری خود را زدودن تاریخ مقدس از تاریخ اسلام و ارائه داده‌های تاریخی مستخرج از منابع غیر اسلامی هم‌عصر به‌عنوان فکت مسلم تاریخی قرار داده‌اند (Crone and Cook, 1977: 3,4).

۴. مقایسه و بررسی تفاوت‌ها و شباهت‌های دو کتاب

با بررسی‌های صورت گرفته، می‌توان شباهت‌ها و تفاوت‌های بسیاری بین دو کتاب در حوزه بازنمایی تاریخ اسلام و سیره رسول‌الله (ص) یافت اما برای فهم بیشتر مسئله پژوهشی، شباهت و تفاوت‌ها در قالب سه محورهای اصلی تقسیم‌بندی شده است.

جدول شماره ۳: بررسی مقایسه‌ای محورهای شباهت کتاب‌های Hagarism و Faces of

Muhammad

ردیف	محور شباهت	کتاب Hagarism	کتاب Faces of Muhammad
۱	استفاده از داده‌های منابع تاریخی غیر اسلامی و اسلامی	نویسندگان به کرات برای اثبات مدعاهای خود و نشان دادن عدم وثاقت منابع اسلامی، از آثار غیر اسلامی استفاده می‌کنند. این منابع خواه می‌خواهد از رساله‌های سریانی و مسیحی باشد (Crone and Cook, 1977: 3). یا آثار مؤلفین و مستشرقین اروپایی همچو برنارد لوییس (Crone and Cook, 1977: 248, 161: note for pp. 9-10). البته ذکر این نکته لازم است که در جایی که نتوانستند از منابع غیر اسلامی استفاده کنند؛ به صورت محدود از منابع اسلامی همچون تاریخ طبری یا سیره ابن اسحاق با تفسیر خود استفاده کرده‌اند (برای نمونه: Crone and Cook, 1977: 254, 164). که استفاده از منابع اسلامی به معنای قبولی وثاقت آنها است که برخلاف شیوه و عقیده کرون است که معتقد به عدم وثاقت منابع تاریخ اسلام و حذف تاریخ مقدس از تواریخ جوامع پیشا صنعتی است برای رسیدن به حقیقت تاریخی است (Crone, 1989: 141).	تولن در کتاب خود برای آنکه بتواند سیر شرق‌شناسی و تلقیات اروپاییان را نشان دهد ناگزیر از استفاده از منابع اروپایی پیرامون این تلقیات بوده است اما برای نقد و بررسی این تلقیات نیز از منابع اروپایی استفاده کرده است؛ نکته بارز در اینجا است که وی برای نقد و بررسی از کتاب‌های قبلی خود ^۱ استفاده کرده است و در دو جا نیز از منابع اسلامی برای نقد و بررسی بهره برده است که این نشان دهنده عدم اعتقاد وی به استفاده از منابع و مأخذ اسلامی است (tolan, 2019: 267, 270-271)
۲	عدم تمایز بین اسلام و دیگر ادیان و همچنین وام‌گیری اسلام از دیگر ادیان	نویسندگان در فصل اول و دوم معتقد اند که دین اسلام از سامریت وام گرفته شده است و مسلمانان را بایستی مهاجری و مه‌گرایان خواند و برای اینکه مدعای خود را به کرسی بنشانند ۴ دلیل و مقایسه بین اسلام و سامریت می‌آورند که نشان دهند تفاوت چندانی بین اسلام و سامریت وجود ندارد:	جان تولن نیز در مقدمه کتاب خود و در بحث معرفی اسلام، تاریخ اسلام و سیره رسول‌الله (ص) نکاتی را بیان می‌کند که نشان‌دهنده عقیده وی در مورد عقیده عدم تمایز بین اسلام و دیگر ادیان است از جمله معتقد است تا زمان امویان تمایزی بین اسلام از یهود و مسیحیت نبود و از زمان

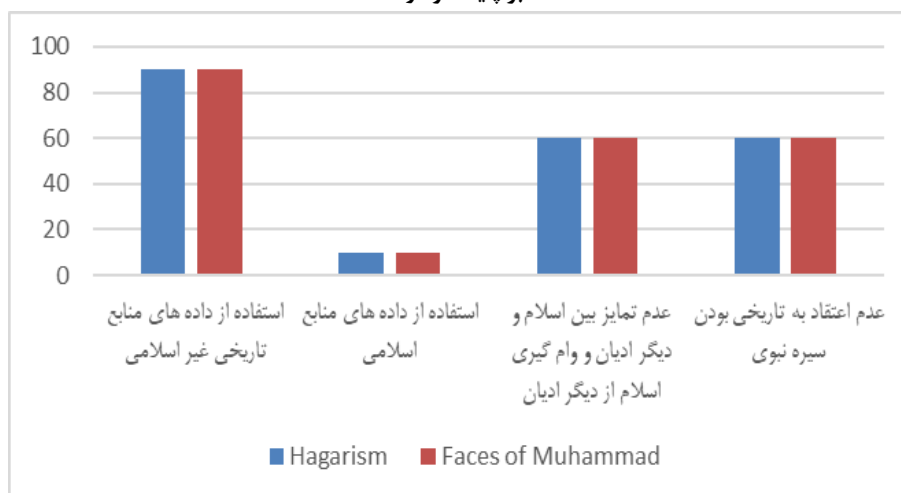
1. Sons of Ishmael, Saracens

<p>امویان شهادتین به‌عنوان تصدیق و تمایز اسلام از دیگر ادیان رسمیت (tolan,2019:8). به نظر می‌رسد که علاوه بر تولن، شومیکر نیز به چنین نظری معتقد است (Shoemaker2011:206-212. در مقابل نیز کسانی چون لیندسی معتقد اند که گفته شود شهادتین از زمان امویان بوده است، ایده درستی و قابل اعتمادی نیست. (Lindsay 141-140: 2005) و درضمن اگر تمایزی بین اسلام و یهود و مسیحیت نبود پس روایت تاریخی مباحله یا غزوات علیه یهودیان که جزو لاینفک تاریخ صدر اسلام و عصر نبوت است (قرآن کریم، سوره احزاب، سوره آل عمران و...؛ واقعی، ۱۹۹۶، ۲: ۴۵۴-۴۵۶؛ ابن هشام، بی‌تا، ۲: ۲۲۰-۲۲۱) پس نایستی وقوع پیدا می‌کرد.</p>	<p>۱. یکسانی تلفظی و معنایی کلمه اسلام و اشلام در گویش عبری سامریان و اخذ رسول‌الله (ص) و مسلمانان از معنای لغوی و اصطلاحی اسلام از فرهنگ سامری (Crone and Cook ,1977: 19). ۲. شهادت توحید و شباهت یکی از جملات شهادتین یعنی «لا اله الا الله» به سبک زبان سامری (Crone and Cook ,1977: 17) ۳. ارتباط مقدس بین حرم و کوه در اسلام و سامریت یعنی مکه معظمه و کوه و غار حرا برای اسلام و شهر شخیم و کوه گرزیم برای سامریت (Crone and Cook ,1977: 21) ۴. نحوه تلفظ و استفاده واژه بکه در قرآن کریم و کتاب اساطیر (Crone and Cook ,1977: 21) نویسندگان برای مدعاهای خود دلایل متقن نیاورده‌اند و حتی با آوردن مطالبی همچو تفاوت زیاد بین شهادتین اسلامی و سامری در ادامه این نظرات چهارگانه سخن خود را نقض کرده‌اند (Crone and Cook 17: 1977)، و چنانچه ریپن نیز اشاره کرده است، نمی‌توان به قطع یقین نظرات کرون در هاجریسیم تأیید کرد زیرا هم در ماهیت منابع مورد استفاده و هم در وثاقت منابعی که وی به استناد آن هاجریسیم و مدعاهای خود را بیان می‌کند بایستی شک کرد (ریپین، ۱۳۸۰: ۱۳۰).</p>	
<p>تولن نیز به استناد تاریخ مسیحیت معتقد است که نمی‌توان بیوگرافی تاریخی برای مسیح (ع) نگاهت پس نگاهت یک سیره نبوی تاریخی یا بیوگرافی تاریخی برای رسول‌الله (ص)</p>	<p>کرون و کوک در فصل اول کتاب خود به کرات اشاره کرده‌اند که سیره نبوی و تاریخ اسلام و تاریخ قرآن به‌صورت فکت مسلم تاریخی در دسترس نیست و بایستی برای به دست آوردن یک</p>	<p>۳ عدم اعتقاد به تاریخی بودن سیره نبوی</p>

<p>امکان‌پذیر نیست (-2019:6, tolan, 8). در پاسخ به این شباهت بایستی گفت که کرون و کوک و تولن با سیر سیره نگاری آشنا نبوده‌اند و چون آشنا نبوده‌اند پس معتقد اند که سیره نبوی یک سیره تاریخی نیست در حالی که سیره نگاری و نگارش سیره و مغازی نبوی از همان ابتدا در نزد مسلمانان وجود داشت و اهل‌بیت و صحابه توجه ویژه‌ای به بیان و نگارش سیره رسول‌الله (ص) داشتند. به‌گونه‌ای که امام سجاده می‌فرمود: مغازی رسول خدا (ص) را به سان تعلیم سوره‌ای از قرآن تعلیم می‌کردیم (آئینه‌وند، ۱۳۹۶: ۲۵۲) و امام علی؛ در خطبه‌ها و نامه‌های خود سیره رسول‌الله (ص) را نقل کرده‌اند (نهج‌البلاغه) یا در میان اخباری از امام محمدباقر؛ و امام صادق؛ بخشی از سیره اختصاص دارد (ابن کثیر، ۱۴۱۸، ۲: ۲۴۱)</p>	<p>سیره نبوی تاریخی با سرگذشت تاریخی از منابع تاریخ اسلام دست شست و وارد یک شیوه نو برای نگارش سیره نبوی تاریخی شد (Crone and Cook, 1977: 3). برخلاف کرون، کسانی چون وات معتقد اند که سیره نبوی مشتمل بر هسته‌ای اصیل از مطالب صحیح تاریخی است و به جهت فهم مطالعات تاریخی قرآنی بایستی سیره نبوی را مورد بررسی قرار داد (کریمی نیا، ۱۳۹۱: ۲۵۹)</p>	
--	---	--

بررسی مقایسه‌ای محورهای شباهت کتاب‌های Hagarism و Faces of Muhammad

بر پایه نمودار

ج جدول شماره ۴: بررسی مقایسه‌ای محورهای تفاوت کتاب‌های **Hagarism** و **Faces of**

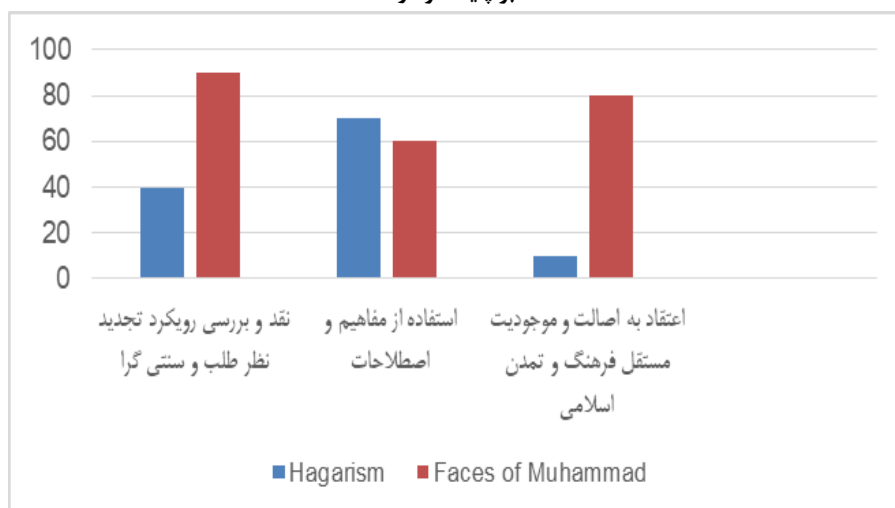
Muhammad

ردیف	محور تفاوت	کتاب Hagarism	کتاب Faces of Muhammad
۱	نقد و بررسی شیوه تجدیدنظرطلبان و شیوه سنتی گرایان و نشان دادن راهبرد درست مطالعات اسلامی	کرون و کوک در کتاب خود شیوه تجدیدنظرطلبان را با حدت و شدت ادامه داده و حتی برای اثبات شیوه تجدیدنظرطلبی دچار افراط و شک‌گرایی بیش از حد شده‌اند. به‌طور مثال دل‌بستگی به شیوه ونزبرویی و اعتقاد به خارج شدن از دایره سنت تاریخ‌نگاری یا تعریف مبدأ و آغاز جدید برای اسلام و تاریخ اسلام یا تعریف جدیدی از مسلمانان به‌عنوان دیگر و قرار دادن این داده‌ها به‌عنوان فکت مسلم تاریخی که شیوه‌ای از شیوه‌های تجدیدنظرطلبی و افراط در آن است. (Crone and cook,1977: viii,3,19)	تولن محور اصلی کتاب خود را بر مبنای نقد و بررسی تلقیات اروپاییان از رسول‌الله(ص) و تاریخ اسلام قرار داده است که تجدیدنظرطلبان به‌عنوان پیشینه خود در نظر گرفته‌اند و تولن با برگزیدن شیوه معتدل و سنتی مطالعات اسلامی و توضیح آن سعی در نشان دادن راهبرد درست مطالعات اسلامی یعنی بازنمایی تاریخ اسلام و رسول‌الله(ص) بدون حب و بغض و با شیوه علمی و واقع‌گرایی بوده است (tolan,2019:1-2)؛ و (به طـور مـثـال ر.ک (tolan,2019:233-259)
۲	استفاده از مفاهیم و اصطلاحات	کرون و کوک در کتاب خود به جهت اثبات نظرات خود دست به ابداع و استفاده از مفاهیم و اصطلاحاتی چون هاجری (مهگرابه) (Crone and Cook,1977: 7-8). اقدام کرده‌اند که بسیاری از این مفاهیم و اصطلاحات پایه و اساس درستی ندارد زیرا بازسازی این مفاهیم و اصطلاحات در چهارچوب تاریخی آکنده از مشکلات است (ریپین، ۱۳۸۰: ۱۲۰).	تولن نیز برای آنکه بتواند مطالب خود را بهتر تشریح کند از مفاهیمی چون مهمت‌گری، محمد؛ پیامبری که از نو شناخت می‌توان نام برد که در جهت استفاده درست و راهبردی مطالب خویش و راهبرد درست مطالعات اسلامی می‌توان نام برد (tolan,2019:3,16)
۳	تفاوت دیدگاه در مورد فرهنگ و تمدن اسلامی	دیدگاه کرون و کوک به فرهنگ و تمدن اسلامی، یک دیدگاه سلبی و عاریتی است به نحوی که معتقدند فرهنگ و تمدن اسلامی وجود نداشته است بلکه تمدن سامری و فرهنگ مسیحی است و بعداً تمدن اسلامی با وام‌گیری از این تمدن و فرهنگ تمدن	تولن در فصول مختلف کتاب به بررسی فرهنگ و تمدن اسلامی پرداخته و حتی با استفاده از مطالب خود اروپاییان نشان داده است که فرهنگ و تمدن اسلامی در

<p>اروپا مورد توجه بوده است (ر.ک. (tolan,2019:132-133) :</p>	<p>خویش را ساخته است (Crone and Cook,1977: 41-70 ,73-151).در نقد این دیدگاه می‌توان از نظرات مستشرقینی چون برونشوویگ استفاده کرد. وی معتقد است که مقوله فرهنگ و تمدن اسلامی و بخش‌های این فرهنگ و تمدن دارای شان استقلالی است و ماهیت و منشأ اثر اصلی تمدن اسلامی؛ اسلام است. دین اسلام تأثیر فوق‌العاده‌ای بر بسیاری از عوامل همچون زبان، هنرهای زیبا، ادب و اخلاق و... گزارده است و ماحصل بررسی تمدن اسلامی این است که اسلام در نفس خود، تمدنی مستقل است و همه این مسائل، دارای علامت و آثار تمدن اسلامی است. به هر صورت، دین اسلام مرکب از اجزا و عواملی است که در تمدن‌های قدیم اهمیت و تأثیر فراوانی داشته‌اند. پس دین اسلام به یک سلسله تحولات فرهنگی مبادرت کرده و در بسیاری از تحولات فرهنگی دارای سبب و اثر شده است. (گرونیام، ۱۳۴۲ : ۸۴-۸۵) .</p>	
--	--	--

بررسی مقایسه‌ای محورهای تفاوت کتاب‌های **Faces of Muhammad** و **Hagarism**

بر پایه نمودار

۵. نتیجه

دو جریان عمده افراطی و سنتی به‌عنوان جریانات اصلی مطالعات اسلامی در تقابل با یکدیگر و با شیوه مخصوص به خود؛ در حوزه مطالعات اسلامی پژوهش‌های خود را انجام می‌دهند. از ۱۹۷۰ م به بعد جریان تجدیدنظر جا پای جریان افراطی گرا گذاشت که Hagarism کرون یکی از اولین تلاش‌های تأثیرگذار در این جریان بوده است و در مقابل جریان میانه‌رو نیز به جهت مقابله با حرکت تجدیدنظرطلبی اقداماتی را انجام داد که Faces of Muhammad تولن یکی از نمایندگان این حرکت به شمار می‌رود. با بررسی‌های صورت گرفته در پژوهش حاضر می‌توان دریافت که وجه افراطی‌گرایی و پست‌مدرنیسم در کتاب Hagarism به حدی زیاد است که نویسندگان نتوانسته‌اند مستندات علمی برای مدعاهای خود بیان کنند و بازنمایی این کتاب از تاریخ اسلام و سیره نبوی یک بازنمایی پریشان و بی‌نظم است در حالی که بازنمایی Faces of Muhammad یک بازنمایی تا حدودی منظم و منطقی بر طبق یک سیر خطی مستقیم است.

پی‌نوشت‌ها

۱. فعالیت کرون در توسعه روشی و شیوه‌ای جریان تجدیدنظر طلب تأثیر به‌سزایی بر این جریان گذاشته است چنانچه روبینسون در مقاله خود «کرون و پایان شرق‌شناسی» می‌نویسد: «اکنون، جهان فناوری و اطلاعات دیجیتال، دسترسی به یک پهنه عمومی تقریباً نامحدود برای بحث‌های علمی و فرهنگی را فراهم ساخته است، پرسش‌هایی را به وجود می‌آورد: فی‌المثل، اگر راه و شیوه‌های (سنت) مذهبی، فرهنگی و حقوقی غربیان در برابر اثرات مهاجرتی مسلمین توانایی مقاومت نداشته باشد، چه بر سر غرب می‌آید؟ شیوه کرونه پاسخ برای این پرسش و دیگر پرسش‌هایی در این موضوع است.» (Robinson, 2015: 15). این عبارت روبینسون نشان‌دهنده اهمیت فعالیت کرون در توسعه امپریالیسم فرهنگی غرب برای به سلطه کشیدن فرهنگی و تاریخی شرق و قرائت و دیکته یک تاریخ اسلام مورد تأیید امپراتوری علمی و رسانه‌ای غربی به مخاطبین خود است.

۲. پارادایم به معنای سرمشق و الگویی مسلط و چارچوبی فکری و فرهنگی است که مجموعه‌ای از الگوها و نظریه‌ها را برای یک گروه یا یک جامعه شکل داده‌اند. هر گروه یا جامعه‌ای «واقعیت» پیرامون خود را در چارچوب الگوواره‌ای که به آن عادت کرده است تحلیل و توصیف می‌کند؛ به عبارت دیگر، پارادایم، نوعی چارچوب مرجع و رویه‌ها و فنون و روش‌ها و سبک‌هایی برای علم‌ورزی یک جامعه علمی به دست می‌دهد (فراستخواه، ۱۳۹۵: ۲۶).

۳. تولن متولد میلواکی آمریکا (۱۹۵۹ م) است، لیسانس خود را از دانشگاه ییل (۱۹۸۱ م)، ارشد و دکتری خود را از دانشگاه شیکاگو (۱۹۸۶-۱۹۹۰ م) گرفت و مدرک HDR خود را در سال ۲۰۰۱ م از مدرسه عالی مطالعات اجتماعی فرانسه دریافت کرد و اکنون استاد تاریخ و روابط مذهبی و فرهنگی تمدن‌های عرب و لاتین قرون میانه دانشگاه نانت فرانسه است. <https://univnantes.academia.edu/JohnTolan>;

[https://euqu.eu/people2/people/le/\(professor-john-tolan\)](https://euqu.eu/people2/people/le/(professor-john-tolan))

۴. عناوین فصل‌ها:

1. Mahomet the Idol
2. Trickster and Heresiarch
3. Pseudoprophet of the Moors
4. Prophet of the Turks
5. Republican Revolutionary in Renaissance England
6. The Enlightenment Prophet: Reformer and Legislator
7. Lawgiver, Statesman, Hero: The Romantics' Prophet

8.A Jewish Muhammad? The View from Jewish Communities of Nineteenth-Century Central Europe

9.Prophet of an Abrahamic Faith

۵. در پژوهش حاضر نیز نویسندگان بر آن شدند تا برای تمایز و مشخص شدن نظرات اروپاییان در مورد رسول‌الله α یا محمد اروپایی در کتاب جان تولن و مطابق با شیوه تولن؛ ضبط اسمی مهمت و مهمت گری را برای نشان دادن این تمایز قرار دهند تا درک بهتری از تلقیات و بازنمایی دریافت گردد.
۶. ساراسن/سارازن واژه‌ای است که رومیان و اروپاییان قرون وسطی برای اعراب به کار برده و سپس برای اشاره به همه مسلمانان اطلاق می‌شد (لغت‌نامه دهخدا)
۷. با عرض پوزش برای نقل و ذکر بعضی از تهمت‌ها و جملات نادرست، بی‌اساس و پوچی که مغرضین در نقد تاریخ اسلام و سیره نبوی نگاشته‌اند و تولن برای نشان دادن و نقد نتایج افراطی‌گرایی در بازنمایی لاجرم آنها را نقل کرده است.
۸. وی متولد کپهانگ است (۱۹۴۵-۲۰۱۵) و در رشته تاریخ دانشگاه کپهانگ فارغ‌التحصیل شد و تحصیلات تکمیلی خود را در کینگز کالج و مدرسه مطالعات شرقی-آفریقایی لندن ادامه داد و در سال ۱۹۷۴ م از رساله دکتری خود تحت عنوان «موالی» دفاع کرد و فارغ‌التحصیل شد. از سال ۱۹۷۴ م تا ۱۹۹۷ م در دانشگاه‌های کمبریج، آکسفورد و لندن و از سال ۱۹۹۷ تا سال ۲۰۱۵ در دانشگاه پرینستون آمریکا مشغول به پژوهش بود. سال ۲۰۱۵ به سبب بیماری سرطان از دنیا رفت. حوزه کاری وی خاور نزدیک از عصر باستان تا حمله مغول، تاریخ اسلام، تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی و علوم قرآن و حدیث بود. (<https://www.ias.edu/scholars/patricia-crone>)
۹. فصول کتاب:

1. Whence Islam?
2. Whither Antiquity?
3. The Collision

پیوست‌های کتاب:

1. The kenite: reason and custom
2. lex fubia caninia and muslim law of bequests

۱۰. برای نمونه می‌توان به آثاری چون Syro-Aramaic Reading of the Koran از نویسنده‌ای با نام مستعار کریستف لوکزمبرگ اشاره کرد که در این کتاب لوکزمبرگ سعی کرد تا قرآن و دین اسلام را با مسیحیت و فرقه مسیحی سریانی پیوند بزند و معتقد بود که برای فهم آیات مبهم قرآن کریم از زبان و فرهنگ مسیحی سریانی بهره برد. (رک. Luxenberg, 2000) و یا فعالیت‌های پژوهشکده اناره که در راستای توسعه اندیشه‌های افراطی تجدیدنظر طلبانی چون کروون و ونزبرو در حال فعالیت‌های افراطی و مفصل شکاکانه هستند (رک: <http://inarah.net>)
۱۱. تاریخ‌دان و زبان‌شناس آمریکایی بود که شیوه ونزبرویی را ایجاد کرد. وی در این شیوه که متکی بر نقد منابع سنتی قرآن بود؛ اسناد روایات و اطلاعات منابع رجالی را نامعتبر خواند و معتقد بود که در تاریخ‌گذاری همه متون کهن اسلامی، حتی قرآن، باید از شیوه تحلیل ادبی استفاده کرد. او با بررسی نسخه‌های خطی و قدیمی قرآن و نیز مقایسه آن با متون کتب مقدس، بر این مدعا بود که در متون قرآنی به صورت مکرر از تصاویر توحیدی مسیحیت و یهودیت استفاده شده است. با این تفاسیر او این فرض را مطرح کرد که اسلام در واقع فرقه‌ای مسیحی-یهودی است که به این وسیله و در غالب دینی نوظهور سعی در فراگیری و گسترش خود در جهان عرب داشته است. (<https://clisel.com>). از جمله کتب تأثیرگذار ونزبرو بر جریان شکاکیت نوین و تجدیدنظرطلبی عبارت است از: Quranic Studies, The Sectarian Milieu
۱۲. شاید بتوان گفت که یکی از کتبی که تأثیر بر این نظریه تأثیر گذاشته است؛ سالنامه سامری یا التاریخ (Kitab al-Ta'rikh) الدنافی است که دنافی این کتاب را در سال ۷۵۶ هـ/ق ۱۳۵۵ م را به سفارش اسقف اعظم سامریان نوشت و در این سالنامه تاریخ انبیایی روایاتی آمده است که این روایات به صورت کلی و مبهم اسلام را به سامریت منتسب می‌کند. (Crown, Pummer, Tal, 1993:8).
۱۳. در مورد امیر مذکور هیچ داده تاریخی موجود نیست.

۱۴. پلورالیسم در لغت به معنای کثرت و جمع در مقابل تفریق و کاهش است. در اصطلاح نام مکتب اصالت تکثر است که پیروان آن مدعی هستند: «حق‌های مختلف داریم» یعنی هیچ مکتبی برتر از مکتب دیگر نیست و هیچ مکتب دینی بر مکتب غیردینی برتری ندارد (تورانی، ۱۳۸۱: ۷)

۱۵. پست‌مدرنیسم به مجموعه پیچیده‌ای از واکنش‌هایی مربوط می‌شود که در قبال فلسفه مدرن و پیش‌فرض‌های آن صورت گرفته‌اند، بدون آنکه در اصول عقائد اساسی کم‌ترین توافقی بین آن‌ها وجود داشته باشد. «لذا فلسفه پست‌مدرن با توجه به آنچه گفته شد به‌عنوان مفهوم پیچیده‌ای می‌توان تلقی کرد که شامل عناصری از قبیل نفی حقیقت، نفی اصول، قواعد و ضدیت با واقع‌گرایی است (نوذری، ۱۳۷۹: ۳۰-۲۹). لازم به ذکر است که یکی از مبانی فلسفه تاریخی کرون را می‌توان تعلق خاطر داشتن به پست‌مدرنیسم دانست.

منابع

قرآن کریم.

نهج‌البلاغه.

ابن کثیر، ابوالفداء (۱۴۱۸). *البدایة و النهایة*. بیروت: دارالکتب.

ابن هشام (بی‌تا). *السیره النبویه*. تحقیق مصطفی السقا و ابراهیم الأبیاری و عبد الحفیظ شلبی. بیروت: دار المعرفه.

تورانی، علی (۱۳۸۱). *پلورالیسم دینی و چالش‌ها*، تهران: نشر مرشد.

جان احمدی، فاطمه؛ خضری، سید احمد؛ صفری فروشانی، نعمت‌الله؛ رنجبران، داود (۱۳۹۲). توصیف و تبیین یهودی‌سازی

تاریخ اسلام (با تأکید بر دایره المعارف اسلام). *مطالعات معرفتی در دانشگاه اسلامی*. ۱۷ (۵۵)، ۳۵۰-۳۹۰.

خیل، پیترو (۱۳۷۲). *استفاده و سوءاستفاده از تاریخ*. ترجمه حسن کامشاد. تهران: علمی فرهنگی.

رفیعی، محمدحسین (۱۳۹۶). جریان‌شناسی سیره پژوهی در غرب با تأکید بر مطالعات در باب اعتبار و وثاقت حدیث در سنت

اسلامی. *مجموعه مقالات همایش سیره پژوهی و سیره پژوهان*. تهران: پژوهشگاه تاریخ اسلام، ۲۶۱-۲۹۳.

رندل؛ جان، بکلر؛ جاستوس (۱۳۶۳). *درآمدی بر فلسفه*. ترجمه امیر جلال‌الدین اعلم. تهران: سروش.

ریبین، اندرو (۱۳۸۰). تحلیل ادبی قرآن، تفسیر و سیره. ترجمه مرتضی کریمی نیابولتن شماره ۶، *مطالعات قرآنی در غرب*. تهران:

نشر المهدی.

سعید، ادوارد (۱۳۹۰). *شرق‌شناسی*. ترجمه عبدالرحیم گواهی. چاپ ششم، قم: نشر فرهنگ اسلامی.

فراستخواه، مسعود (۱۳۹۵). *روش تحقیق کیفی در علوم اجتماعی با تأکید بر «نظریه‌ی بر پایه» (کراندت تئوری GTM)*. تهران:

آگاه.

کریم پور، سعید (۱۳۹۵). تحلیل و نقد هاجریسم بر اساس آیات قرآن کریم و روایات اسلامی. *پایان‌نامه کارشناسی ارشد*، به

راهنمایی علی راد، تهران: دانشگاه تهران.

کریمی نیا، مرتضی (۱۳۸۶). *سیره پژوهی در غرب*. قم: مجمع تقریب مذاهب.

کریمی نیا، مرتضی (۱۳۸۰). *سیره نگاری پیامبر اسلام در غرب*، *آینه پژوهش*، ۶۸، ۲۴-۲۹.

کریمی نیا، مرتضی (۱۳۹۱). *زبان قرآن، تفسیر قرآن*. تهران: هرمس.

گرونیام، گوستاو ادموند فون (۱۳۴۲). *وحدت و تنوع در تمدن اسلامی*. ترجمه عباس آریان پور، تبریز: نشر معرفت.

لغت‌نامه دهخدا

لیدمن، جیمز (۱۳۹۱). *فلسفه علم*. ترجمه حسین کریمی. چاپ دوم. تهران: حکمت.

موسوی مقدم، سید محمد؛ مؤدب، سید رضا (۱۳۹۴). *بررسی نظریه‌ی «شکاکیت نوین» درباره‌ی شخصیت و سیره‌ی*

پیامبر (ص). *مطالعات تحول در علوم انسانی*، ۵، ۴۴-۸۰.

نوذری، حسینعلی (۱۳۷۹). *پست‌مدرنیته و پست‌مدرنیسم: تعاریف، نظریه‌ها و کاربردها*، تهران: نقش جهان.

واقدی، محمد بن عمر (۱۹۶۶). *کتاب المغازی*. لندن: طبع مارسان جونز

الویری، محسن (۱۳۸۱). *مطالعات اسلامی در غرب*. تهران: سمت.

ی، کورن؛ ی. د. نوو(۱۳۸۷)، رویکردهای روشمند به مطالعات اسلامی. ترجمه شادی نفیسی، *آینه پژوهش*، ۱۹(۱۱۴)، ۵۶۶-۵۸۳.

Holy Qur'an

Nahj al-balagha. [In Persian].

Alviri, M. (2002), *Islamic Studies in the West*, Tehran: Samt. [In Persian].

Al-Waqidi, (1966), *Kitāb al-maghāzī*, London: Marsden Jones Press. [In Arabic].

Crone, Patricia (1989), *Pre-Industrial Societies*, Oxford: Oxford University Press.

Crone, Patricia and Cook, Michael (1997), *Hagarism: The Making of the Islamic World*, Cambridge: Cambridge University Press.

Crown, A.D, Pummer, R, Tal, A (1993), *Companion to Samaritan Studies*, Tübingen, J.C.B.

Dekhoda dictionary. [In Persian].

Donner, Fred M. (2008), "The Quran in Recent Scholarship". In Reynolds, Gabriel Said (ed.), *The Quran in its Historical Context*. Routledge. pp. 29-50.

Farasatkah, M. (2017), *Qualitative research method in social sciences with emphasis on "Grounded Theory" (GTM)*, Tehran: Agah Press. [In Persian].

Ferrara, Christine (2015), Patricia Crone 1945–2015, www.ias.edu/news/Patricia-crone-obituary.

Geyl, Pieter. (1993), *Use and Abuse of History*, Translated by Hassan Kamshad, Tehran: Elmi va Farhangi Press. [In Persian].

Ibn Hisham, nd, *Al-Sīrah al-Nabawīyah*, edited by Mostafa Al-Sagha, Ebrahim Al-Abiyari & Abdalhafiz Shalbi, Beirut: Dar e Al-Marafa Press. [In Arabic].

Ibn Kathir, Abū al-Fiḍā', (1997), *Al-Bidāya wa l-Nihāya*, Beirut: Dar e Al-Kotob Press. [In Arabic].

Janahmadi, F., Khezri, A., Safari, N. & Ranjbaran, D., (2012), Describing and explaining the Judaization of Islamic history (with emphasis on the Encyclopedia of Islam), *Motaleat e Marefatī dar Daneshgah e Islami*, Volume 17, Issue 55, Page 350-390. [In Persian].

Karim Poor, S. (2016), Analysis and criticism of Hagarism based on the verses of the Holy Quran and Islamic traditions, *M.a Thesis*, Supervisor: Ali Rad, Tehran: Tehran university. [In Persian].

Karimi Nia, M. (2001), Sireh Negari of the Prophet of Islam in the West, *Ayneh e Pajohesh*, Volume 68, Page 24-29. [In Persian].

Karimi Nia, M. (2007), *Sireh Studies in West*, Qom: Majma Taghrib Mazaheb Press [In Persian].

Karimi Nia, M. (2012), *The language of the Qur'an and Interpretation of the Qur'an*, Tehran: Hermes Press. [In Persian].

Koren, J. & Nevo, Y. D. (2008), Methodological approaches to Islamic studies, Translated by Shadi Nafisi, *Ayneh e Pajohesh*, Volume 19, Issue 14, Page 566-583. [In Persian].

Ladyman, J. (2012), *Understanding Philosophy of Science*, Translated by Hossein Karami, second edition, Tehran: Hekmat Press. [In Persian].

Lindsay, James E. (2005). *Daily Life in the Medieval Islamic World*. Greenwood: Publishing Group.

Luxenberg, Christoph, (2007), *The Syro-Aramaic Reading of the Koran: A Contribution to the Decoding of the Language of the Koran*, Berlin: Hans Schiler Publishers.

- Mosavi Moghadam, M. & Moadab, R. (2015), Examining the theory of "new skepticism" about the character and life of the Prophet (PBUH), *Moataleat Tahavvol dar Olom e Ensani*, Volume 19, Page 44-80. [In Persian].
- Nevo, Yehuda D.; Koren, Judith (2000). "Methodological Approaches to Islamic Studies". *The Quest for the Historical Muhammad*. New York: Prometheus Books. pp. 420–443.
- Nozari, H. (2000), *Postmodernity and postmodernism: definitions, theories and applications*, Tehran: Naghsh e Jahan Press. [In Persian].
- Rafie, M. (2017), *Sīra studies in West: Authenticity and reliability of Hadīth, Proceedings of the Conference on Sireh Pajohi and Sireh Pajohan*, Tehran: Pajoheshgah e Tarikh e Islam. [In Persian].
- Randall John & Buchler Justus. (1984), *Introduction to philosophy*, Translated by Amir Jalal aldin Alam, Tehran: Sorosh Press. [In Persian].
- Rippin, Andrew. (2001), Literary analysis of Qur'an, Tafsir and Sirah, Translated by Morteza Karimi Nia, *Bulletin No. 6, Quranic Studies in the West*, Tehran: Almahdi Press. [In Persian].
- Robinson Chase F. (2015), Crone and the end of Orientalism, in *Islamic Cultures, Islamic Contexts; Essays in honor of Professor Patricia Crone*, ed. by Behnam Sadeghi, Assad Ahmad, Adam Silverstein, Robert Holyan, Brill.
- Schoeler, Gregor, (2011), *The Biography of Muhammad, Nature and Authenticity*, translated by Uwe Vagel Pohl, Edited by James E. Montgomery, Routledge.
- Serjeant, R. B. (1990), Meccan Trade and the Rise of Islam: Misconceptions and Flawed Polemics, *Journal of the American Oriental Society*, V. 110, N. 3, p. 472-486.
- Shoemaker, Stephen J., (2011), *The Death of a Prophet: The End of Muhammad's Life and the Beginnings of Islam*, Pennsylvania: University of Pennsylvania Press.
- Tolan, John. v (2002), *Saracens: Islam in the Medieval European Imagination*, New York: Columbia University Press
- Tolan, John. v (2008), *Sons of Ishmael: Muslims Through European Eyes in the Middle Ages*, Florida: University Press of Florida.
- Tolan, John. v, (2019), *Faces of Muhammad: Western Perceptions of the Prophet of Islam from the Middle Ages to Today*, Princeton: Princeton University Press.
- Torani, A. (2003), *Religious pluralism and challenges*, Tehran: Morshed Press. [In Persian].
- Von Grunebaum, Gustave E. (1963), *Unity and Variety in Muslim Civilization*, Translated by Abbas Arian Poor, Tabriz: Marefat Press. [In Persian].
- Wadie Said, E. (2011), *Orientalism*, Translated by Abdolrahim Gavahi, Sixth edition, Qom: Farhang e Islami Press. [In Persian].
- Wansbrough John E. (1977), *Quranic Studies: Sources and Methods of Scriptural Interpretation*, Oxford: Oxford University Press.
- Wansbrough John E. (1978), *The Sectarian Milieu: Content and Composition of Islamic Salvation History*. Oxford: Oxford University Press.
- <https://www.ias.edu/scholars/patricia-crone>.
- <https://univ-nantes.academia.edu/JohnTolan>.
- <https://euqu.eu/people2/people/professor-john-tolan>.
- <http://inarah.net>.
- <https://clisel.com>